

Traganje za podrijetlom imena sela ludbreške Podravine (2)

B) ZAPADNA LUDBREŠKA PODRAVINA

Suvremena ludbreška općina poklapa se svojim zapadnim dijelom s područjem srednjovjekovne zapadne ludbreške Podravine, koja se prostirala od rječice Bednje na istoku do srednjovjekovnog Suhodola na zapadu.

I na tlu zapadne ludbreške Podravine imali su Iliri svoje naseobine. O tome govore ostaci prethistorijske materijalne kulture pronađeni u brežuljku Gomili, između Martijanca i Slanja. Iskopine kod Poljanca, neda-leko od Ludbrega, i u Ludbregu otkrivaju naselja iz rimskog vremena i rimske vladavine u tim krajevima. Na temeljima rimske utvrde Ioviae nastalo je kasnije trgovište Ludbreg.

Arheološki nalazi (urne s pepelom) sjeverno od Gomile, prema Martijancu, podsjećaju nas na prastare slavonske doseljenike. Neki tragovi kasnijih slavenskih naselja pronađeni su i kod Ludbrega. Lokaliteti Stari Gradec i Stražbenica, istočno od Slanja i jugozapadno od Ludbrega, ukazuju na pradávnne slavenske plemenske utvrde na krajnjim sjevernim obroncima gore Ljubešćice (Lubel-brega). Geograf dr Pavao Kurtek smatra da je Stari Gradec bio »središte plemenske župe«. Na trag župnog plemstva u Slanju naišao sam u povijesnim izvorima XIII stoljeća.

U XIII st. podaci o toponimima i antroponimima zapadne ludbreške Podravine bili su vrlo oskudni. U »Diplomatičkom zborniku« spomenut je godine 1248. toponim Zlowna (Slovna) – današnje Slanje. Pet godina nakon toga – god. 1253. – u istom izvorniku naveden je župan Močko, sin Vukoše, kao »Mochko filius Wlkosa de Zlayna« (de Slajna). Slanje je prema tome jedno od najstarijih naselja u tom dijelu ludbreškog kraja.

Toponimi iz popisa župa komarničkog arhiđakonata (P. – 1334) donekle su smanjili oskudan broj toponima iz prošlog stoljeća. Arhiđakon Ivan naveo je u zapadnoj ludbreškoj Podravini pet župnih crkvi. (»Ecclesia sancti Martini, ecclesia b. Virginis cruciferorum, ecclesia s. crusis de Zlauina, ecclesia s. Georgii et ecclesia s. trinitatis de Ludbregh«.) Sastavljač popisa iz god. 1334. izričito spominje kao župna središta samo Zlauinu (Slavinu), tj. Slanj; i Ludbreg. Ostale tri župne crkve ostale su bez pred kata, no to je ispravljeno u narednom popisu župa. Za vrijeme prvog popisa župa prema podacima Marije Winter – vlasnik srednjovjekovnog ludbreškog imanja bio je Nikola Ludbreški.

Drugi popis župa zapadne ludbreške Podravine po-tječe iz 1501. godine. Prema podacima iz dokumenta (R.–1501) bili su u tom kraju župnici: »in Marthy-nyancz«, »in Cryswolyan«, »in Spinis«, »de Ludbregh«. U to vrijeme župna crkva u Slanju nije spomenuta.

Iako navedeni povijesni izvori imaju veliku važnost za srednjovjekovnu toponomastiku zapadnog dijela ludbreškog kraja, oni nam pružaju samo podatke o onim mjestima u kojima su u tadašnje vrijeme bila župna središta, a to bijahu uglavnom veća naselja.

Dokument »Obitelj Drašković – genealogija« (1495 –1643) (O.D.–g.) ima u svom prilogu popis imanja ludbreškog vlastelina Andrije Thuroczyja iz 1495. godine (Marija Winter u svojoj povijesnoj raspravi »Ludbreški grad i njegovi gospodari« tvrdi da je već god. 1468. Benko Thuroczy bio ludbreški vlastelin, a od 1495. do god. 1504. Bernardin Thuroczy.)

Bilo kako bilo, iz dokumenta (O.D.–g.) saznajemo da su u tom dijelu ludbreškog kraja, na prijelazu XV u XVI st. bila naselja: oppido Ludbregh, Haraszty (Harasti –sada Hrastovsko), Iwanwsowcz (Ivanušovec – u našim danima dio Ludbrega uz Bednju), Obronkowcz (Obronkovec – Obrankovec), Perlec (Perlec – Priles), Polyancz (Poljanec) i Ztrwgha (Struga).

Za toponomastički prikaz zapadne ludbreške Podravine potkraj XVI st. vrijedan je i dokument »Conscriptio dicarum Comitatum Crisiensis« (C.d.C.C.). U njemu su godine 1598. navedena neka naselja ludbreškog kraja koja dotada nisu nigdje spomenuta, kao na primjer Rošenycza (Roženica – Hrženica), Nagh Karlowcz (Nađ Karlovec – Veliki Karlovec), Kys Karlowcz (Kiš Karlovac – Mali Karlovac), Zelniky (Selniki – Selnik) i Zazwethe (Sesvete).

U drugom obliku pojavljuju se ovdje i neka sela iz prethodnog popisa. Iz toponomastičkih razloga navodim i ta Thuroczyjeva imanja: Prelez, Obrankowcze i Janussewcz.

Dokument (C.d.C.C.) posebno je značajan, jer se u njemu prvi put susrećemo s prezimenima stanovnika i tog dijela ludbreškog kraja. Za antroponimičko proučavanje taj je dokument dragocjen izvornik. (Iz njega, uz ostalo, doznajemo npr. da su Fučkari i Topličani jedina prezimena koja se stalno nalaze na popisu Ludbrežana od 1598. godine.) I socijalni sastav svakog pojedinog naselja vidljiv je iz C.d.C.C. Uz ime i prezime glavara obitelji označeno je i to, da li je dotični kućegospodar bio libertin (slobodnjak), kolon (colon) – (seljak – kmet) ili inkvilin, tj. osoba koja je – po Klaiću – primila obvezu da obrađuje tuđe imanje, tzv. »ovišnjak«. Vrlo malo bilo je libertina, tek po koji, a nešto više bilo je inkvilina, dok su koloni predstavljali pretežni broj stanovništva. Dokumentom »Conscriptiones dicarum (...)« došli su god. 1598. na povijesnu pozornicu u ludbreškom kraju i njegovi seljaci – pučani. Do tog trenutka, bilježena su samo vlastela, plemići što je, naravno, posve razumljivo, jer su u ono doba upravo oni bili politički narod u Hrvatskoj.

Sve do druge polovine XVII st. naselja u zapadnoj ludbreškoj Podravini spominju se od zgrade do zgrade, s vremena na vrijeme, no nikad u potpunosti. Tek 1659. godine zagrebački kanonik i arhidakon komarnički Andrija Vinković sustavno je popisao, po župama, i naselja toga kraja. (Kanonske vizitacije – Komarnice a. 1659. –K.v.K. 1659). Donosim taj popis njegovim redoslijedom:

a) Ludbreška župa (s lijeve strane Bednje): Hrasztovszko – Hrastovsko (36 domova), Kochany –Kočani (10 dom.), Lyudbreg – Ludbreg (93 doma) i Szelnik – Selnik (32 doma).

b) Đurđanska župa: Hemussevcsy – Hemuševci, sada Hrženica (40 dom.), Hemussevcsz alter – Hemuševcsz drugi, sada Sv. Đurd (13 dom.), Karlovecz (29 dom.), Komarnicza (14 dom.), Luka (12 dom.), Obrankovcz (11 dom.), Polyanczy – Poljanci (53 dom.), Prilesz (10 dom.), Szeszvete – Sesevete (21 dom.) i Ztruga – Struga (19 dom.).

c) Martijanska župa: Chichkovina – Čičkovina (12 dom.), Hraztovlyani – Hrastovljani (23 dom), Kaste-lische – Kaštelišče, sada Madaraševac (11 dom.), Kri-sovlyani – Križovljani (40 dom.), Martianczy – Martijan-ci (28 dom.), Szuhodol – Suhodol, sada Sudovčina (17. dom.), Verbanovcz – Vrbanovec (60 dom.) i Zlajno –Slajno, sada Slanje (40 dom.).

Sred XVII st. u zapadnoj ludbreškoj Podravini bila su po broju domova najveća naselja: Ludbreg s 93 doma, Poljanci s 53 doma i Vrbanovec sa 60 domova. Šezdeset godina prije toga – god. 1598. imao je Ludbreg 98 domova, a Poljanci samo jedan dom. Za Vrbanovec nisam nigdje mogao pronaći podatke o naseljenosti u onim danima.

Podaci iz kanoničke vizite arhidakona Andrije Vinkovića izvanredno su značajna građa za toponomastiku zapadnog ludbreškog kraja.

TOPONOMASTIČKA OBRADA NASELJA LUDBREŠKE ŽUPE

Toponim Hrastovsko spominje se kao Harasti na Thyrczyjevu imanju na prijelazu XV u XVI st. i stoga se ubraja među vrlo stara naselja ludbreškog kraja. Godine 1659. ima svoje sadašnje ime. Biljni pokrov – hrastove šume – okoline u kojoj je nastalo selo Hrastovsko sačuvan je u njegovu nazivu od najdavnijih dana.

Toponim Kochany (Kočani) iz 1659. godine izmijenjen je u Kochane god. 1680. Naziv Kuchan ima to selo od 1750. godine, narod ga naziva Kočani i Kočane. Kučan Ludbreški sadašnji je i službeni naziv tog Ludbregu najbližeg sela.

Riječ »concha« ili konča, tj. kuća, osjeća se u toponimima Kochany i Kočane vrlo izrazito. Sudeći po tome Kochany (ili Kochane) su prastaro slavensko selo, iako se taj toponim spominje u povijesnim izvorima tek sred XVII stoljeća. Predmišljavam da se selo u davni vjerojatno zvalo Konchany. U toponimima Kuchan i Kučan Ludbreški izrazilo se ističe riječ »kuća« koja je zamijenila staru slavensku riječ »koncha«.

U toponimu Kočani odrazuje se, dakle, davna slavenska jezično – povijesna zbilja.

Krajnje neobičan toponim Ludbreg i podrijetlo naziva tog najvećeg naselja u ludbreškom kraju – u ludbreškoj Podravini – ostalo je do naših dana znanstveno neobjašnjeno i stoga je dobrodošao svaki ozbiljniji pokušaj dešifriranja te stoljetne enigme.

»I učene ljude« – piše Marija Winter – »golicala je tajna postanka tog čudnog imena«. Ti učeni ljudi koji su pokušavali pronaći onomastičko razrješenje toponima Ludbreg bili su mađarski povjesničar Lajos Thaloczy (Lajoš Taloci), predratni ludbreški župnik Ivan Bočkaj, ivanečki župnik Franjo Brdarić i Marija Winter, Ludbrežanka, zavičajni historik.

Franjo Brdarić napisao je o tome: »(...) ludbreški župnik dekan Janko Bočkaj pošao je 1925. u Körmendt, sijelo knezova Batthyányja, i nađe u arhivu 264 listine, koje govore o župi Ludbreg. Opat Pereny upozori gospodina Bočkaja, da mađarski historičar Thaloczy (...) naziv Ludbreg izvodi od Lodbreg. To je navodno bio burgunski plemić, koji se na povratku iz križarske vojne oko 1100. zaustavio i ostao trajno u Ludbregu, udario temelje vlastelinskom dvoru.«

Mišljenje L. Thaloczyja (i Ivana Bočkaja) o podrijetlu toponima Ludbreg F. Brdarić samo registrira, a u daljnjem tekstu on se od toga distancira.

Osvrćući se na Thaloczyjevu onomastičku hipotezu o postanku toponima Ludbreg, Marija Winter znanstveno je opovrgla mišljenje mađarskog povjesničara: »Thaloczyjevu smjelu tvrdnju pobija činjenica što grad stoji 'v gradišću', a to je prastari naziv za utvrđeno, zajedničko obitavalište Slavena. Prema tome nije nastao voljom nekog stranca, već brigom jedne brojnije slavenske zajednice (...).«

Nastavljajući svoja razmišljanja o postanku toponima Ludbreg, F. Brdarić iznosi, kao antitezu Thaloczyjevu mišljenju, svoju pretpostavku o korijenu naziva Ludbreg:

»Neki pak misle, da Ludbreg dolazi od Lubel-breg, a to je gorska kosina koja počinje kod šume i brijega Lubel, otuda i dolazi Lubeščica, a svršava sa ludbreškim vinorodnim brežuljcima, podno kojih leži uz Bednju Ludbreg.«

Da su »ludbreški brežuljci, podno kojih leži Ludbreg« krajnji sjeveroistočni ogranci gore Lubeščice, odnosno Lubel-brega, već je označio prvi hrvatski kartograf, profesor i isusovac Stjepan Glavač, Varaždinac, na svojoj zemljopisnoj karti »Nova partium Regni Sclav et Croat (...) descriptio«, 1673, na kojoj je vrlo reljefno prikazana gora Lubeščica (Lyubestsytza Mons), odnosno Lubel-brég, i njegova završnica na Bednji kod Ludbrega.

Brdarićev prikaz najbliže ludbreške okoline, na desnoj obali Bednje, dobio je Glavačevom kartom i znanstvenu potvrdu iz koje logički slijedi da Ludbreg uz Bednju uistinu leži podno Lubel-bréga kao i to, da su u pravu oni koji »misle da Ludbreg dolazi od Lubel-brég«.

Izvanrednu Brdarićevu misao o postanku toponima Ludbreg i o njegovoj svezi s oronimom Lubel-brég valja još razmotriti s jezične (onomastičke) strane. To je za pravo i pravi put da bi se došlo do korijena, tj. do podrijetla čudne riječi: Ludbreg.

U jezičnom smislu od Lubel-bréga do Ludbrega vrlo je kratki put. Ako iz prvog dijela polusloženice Lubel-brég eliminiramo »el« i taj ostatak spojimo s drugim dijelom polusloženice »breg« dobit ćemo toponim (Ludbreg) koji je vrlo sličan toponimu Ludbreg. Tko je, kada i zašto u toponimu (Ludbreg) zamijenio prvi znak »b« sa »d« i tako Lubreg pretvorio za sva vremena u neobičnu riječ Ludbreg ne može se saznati i vjerojatno to nikad i nitko neće doznati.

Asimilacijom dvaju istih glasovnih znakova u toponimu Ludbreg dobivamo narodski toponim Lubreg, koji živi u ludbreškom kraju (i izvan njegovih granica u Po-

dravini, Međimurju i Hrvatskom zagorju) od davnine. Narodski toponim Lubreg spominje se i u povijesnom izvorniku iz god. 1580., koji donosi Radoslav Lopašić u svojim »Spomenicima hrvatske Krajine«. Na strancii 102. tog djela zabilježen je i Lubreg.

Toponim Ludbreg (Lubreg) ne potječe ni od kakvog prezimena, a ponajmanje od antroponima Lodbring i prema tome nije patronimičkog karaktera. U tom se toponimu odražuje karakteristika prostora na kome je to naselje nastalo u davnini. (Simptomatično je i to što dr Pavao Kurtek u svojoj disertaciji, u dijelu »Analiza toponomastike«, ludbreškog kraja nije ni u kojoj kategoriji spomenuo Ludbreg. Uzmemo li u obzir da je dr P. Kurtek niz godina službovao u Ludbregu kao nastavnik, iznenađuje činjenica da je toponim Ludbreg ostavio neistražen.)

U izvrsnom povijesnom prikazu trgovišta Ludbreg Marija Winter govori, uz ostalo, i ovo:

»Velika nevolja za narod« – sred XVI st. – »bili su plaćenici, vojnici u ludbreškoj tvrđavi. Otimali su narodu stoku i hranu, pasli konje po usjevima, pa i odijelo skidali s jadnih seljaka. Najgori su bili oni iz ludbreške i koprivničke tvrđave.«

Ova konstatacija iziskuje dopunsko objašnjenje. Trgovište Ludbreg bilo je jedino naselje zapadne ludbreške Podravine u kome je sred XVI st. poremećeno etničko jedinstvo iako samo na kratak čas. Godine 1555. nalazila se u Ludbregu krajiška posada od 49 momaka pod zapovjedništvom Ivana Margetića (Rascianusa). Za Ivana (ili Jovana) Margetića ne zna se pouzdano da li je s turske strane prešao na austrijsku stranu dragovoljno ili zato da izbjegne kaznu austrijskog generala. U svom djelu »Srpske naseobine u Štajerskoj i Varaždinskom pograničnom generalatu« dr P. Padejski (ili Padejevski) o tim događajima kaže slijedeće:

»10.dec.1542. javljeno je zapovedniku Sekelji-u (...) da Turci nameravaju da udare na Viroviticu i da radi toga 'in montibus istis', t.j. u gorama između Križevaca i Koprivnice, stoji 'quidam Margetsych cum triginta Wlahonis'. Taj Margetić imao je za zadaću, da stane onoj vojsci na put, koja bi idući, Viroviticu u pomoć, morala tuda proći.«

Margetića je uhvatila austrijska krajiška vojska i 1552. godine se spominje kao konjički časnik u četi bana Nikole Zrinskoga Sigetskog, a god. 1555. je zapovjednik austrijske krajiške posade u Ludbregu. Njegovog sina Lazara Margetića zarobili su Turci 1578. u jednoj bici u Mađarskoj. On je u zatočeništvu prešao na islam. Kad je stigla vijest o Lazarovom poturčenju, austrijske su vlasti 1588. godine oduzele Margetićima njihov Margetić-Hof u Štajerskoj (Padojevski dr P.).

Imena i prezimena ludbreških oppidana Radonje Osrala i Benedikta Osrala, de Marka Desetnika (u god. 1598.) podsjećaju na Margetićeve krajišnike iz 1555. godine. Tako bi se barem moglo činiti.

Usred ljeta god. 1575. Turci su robili i palili i oko Ludbrega. Godine 1576. i 1578. Ludbreg su opustošili turski graničari, bio je dakle »per Walachos desertaty«. Iz Ludbrega i Slanja odveli su Turci god. 1621. petoro djece i u Viroviticu ih porazdijelili među age.

Četiri godine nakon toga nemilog događaja boravio je u Ludbregu – 1625. – komarnički arhidakon Benko Vinković. Tom zgodom našao je tamo uz župnu crkvu sv. Trojstva i crkvu sv. Ivana. (Velika je šteta što su izgubljene ostale njegove bilješke o kanoničkoj viziti ludbreške župe.) Njegov nasljednik kanonik Andrija Vinković, arhidakon komarnički, 1659. godine spominje u

Ludbregu grobljansku crkvu sv. Ivana. Prema podacima iz Kanonskih vizitacija Komarnice, crkva sv. Ivana srušena je 1762. godine. Groblje na kojem je bila ta crkva nalazilo se onih dana na lokaciji između današnjeg Trga žrtava fašizma do Ulice narodnih boraca, a vjerojatno i do Bednje. Na tom predjelu potkraj minulog stoljeća prilikom gradnje kuće i kopanja podruma našao je Rok Kancijan stariji duboko ispod površine tla mnoštvo ljudskih kostiju. (Zabilježeno po kazivanju njegovih sinova Stjepana i Viktora Kancijana.)

U blizini toga srednjovjekovnog ludbreškog groblja i crkve sv. Ivana nastalo je u davnini i naselje Iwanwsovecz (Ivanušovec), koje se spominje na Thuroczyjevu imanju 1495. godine, odnosno Janussewcz (Januševc) naveden 1598. godine. Tad su u njemu živjele još četiri obitelji. Nakon toga Januševc se ne spominje nigdje u povijesnim izvorima. Naselje je ili opustjelo ili pripojeno oppidumu Ludbreg, što je, naravno, vjerojatnije.

Oba toponima i Ivanušovec i Januševc – religioznog su podrijetla.

Selnik, kod Ludbrega, u dokumentu C.d.C.C. iz godine 1598. imao je naziv Zelniky (Selnik). Sadašnje ime to selo ima od 1659. godine.

Uz riječi »selnik« i »selnica« napominje Vladimir Mažuranić u svom »Rječniku« da je »riječ 'selnik', po Belostencu, sinonim za riječi: jobagio, kmet, seljak – podanik i ratar, a termin 'selnica' označava oveći zemljišni posjed na selu, a može biti kadšto i mjestno ime; ima mnogo mjesta Selnik, Selnica«. Ludbreški Selnik je dakle samo jedan od mnogih sela istoga naziva u Hrvatskoj.

Poslije ukinuća kmetstva bio je Selnik okružen Batt-hányjevima posjedom. Iz podataka o zemljoposjedovnom stanju u ludbreškom kraju u god. 1860. bili su Sigetec i Selnik najsiromašnija sela ludbreške župe. (Posjedovni prosjek po domaćinstvu iznosio je u Torčecu 10,5 jutara, u Čukovcu 9, u Globočecu 7,5 jutara, u Slokovcu 6, u Selniku 5, u Sigecu 4,6 jutara.) U tadašnje vrijeme bilo je u Selniku 68 domaćinstava, a 55% od toga imalo je posjed ispod mjesnog prosjeka. Bez vlastite kuće bilo je 13% obitelji. Ta činjenica, uz pripomene V. Mažuranića, ukazuje da je Selnik, odnosno da su Selniki u god. 1598., u vrijeme svog postanka, bili kolonističko-kmetstvo naselje, a ne starosjedilačko. U toponimu Selnik odražuje se dakle davna povijesna zbilja tog sela.

TOPONOMASTIČKI PRIKAZ SELA ĐURĐANSKE ŽUPE

Selnik u ludbreškoj župi udaljen je od Obrankovca u đurđanskoj župi oko pola kilometra. Na tom prostoru njihov je međaš rječica Plitvica.

Đurđanska župna crkva postoji od 1334. godine kao »Ecclesia s. Georgii«. Na popisu župnika ludbreškog kraja god. 1501. spominje se i župnik crkve »s. Georgii in Spinis«, što drugim riječima znači, da je ta srednjovjekovna crkva podignuta u rudini Trnje (»in Spinis«). Trista godina nakon toga rudina Trnje preoblikovana je u Ternovatku (Trnovatku), a sred minula stoljeća –1860. godine – ima naziv Germje, odnosno Grmlje.

Na području đurđanske župe bilo je god. 1659. deset sela, kako je to u uvodu već navedeno.

Selo Hrženica pojavljuje se u povijesnom izvoru C.d.C.C. god. 1598. kao Rosenycza (Roženica), što je vrlo blisko današnjem nazivu sela. U narednom popisu sela đurđanske župe iz god. 1659. tj. u prvom sistematskom popisu naselja te župe, Roženica nije spomenuta pod

tim ili sličnim nazivom. Moglo bi se stoga činiti da je selo opustjelo – propalo. Tako, međutim, nije bilo. U Kanonskim vizitacijama Komarnice 1682. godine pojavljuju se to selo ponovno kao Hersenicza (Hrženica), a to je današnje ime toga sela. Toponim Rosencyza, Hersenicza i Hrženica istovjetni su toponimi. Svi oni potječu od riječi »raž«, odnosno »herž« ili »hrž« u kajkavskom narječju. U svim tim oblicima odražuje se biljni pokrov okoliša, odnosno oskudno tlo, na kome je u prošlosti uspijevala uglavnom raž.

U Vinkovićevu popisu 1659., kako rekoh, nema toponima Rosencyze. Umjesto tog naziva spominju se Hemusevczy (Hemuševci) kao jedno od deset sela đurđanske župe.

Usporedimo li neka prezimena kućegospodara Rosencyze (iz 1598. godine) sa sličnim prezimenima tzv. Hemusevacza (1659), vidjet će se bjelodano da su Hemuševci zapravo Roženica, odnosno Hrženica, nastale u promijenjenom obliku negdje između 1598. i 1682. godine.

Roženica je imala (1598. godine) 18 kmetskih obitelji, a Hemuševci (1659) brojili su 40 domova. U Roženici su uz ostala bila i prezimena: Dijanešević, Kranjec, Sukanec, Japek Ivan i Japekov pastarak Peter, Horvat i Kranjec drugi Matija, a u Hemuševcima (1659) susrećemo prezimena: Dijanešić, Kranjec, Cukanec, Mihalj Japek, Petriša Japek, Horvat i Kranjec. Kod ove usporedbe posebno su važna prezimena: Dijanešević, Sukanec i Japek (iz Roženice) i Dijanešić, Cukanec i Japek (iz Hemuševaca) jer ukazuju da su Hemuševci zapravo selo Roženica, odnosno Hrženica, a ne neko novonastalo naselje. Sjećanje na Hemuševce živi još i sada u Hrženici. Stari ljudi toga sela nazivaju i danas Hemuševcima lokalitet na granici kat. općine Hrženice i susjedne Komarnice (južno od Hrženice).

U isto vrijeme dok se u đurđevačkoj župi javljaju Hemuševci, u susjednoj preloškoj župi (u Međimurju) spominje se selo Hemuševac. Vrlo je vjerojatno da su se stanovnici iz međimurskog Hemuševca naselili u znatnom broju u Roženici (Hrženici) i tom naselju, kroz šezdeset godina, nadjenuli ime sela iz kojega su se iselili.

Povećani broj domova Roženice od 1598. do 1659. godine nije plod povećanja nataliteta starosjedilaca, već je posljedica brojnih migracionih kretanja iz Međimurja i Hrvatskog zagorja u ratom opustošeni ludbreški kraj.

Izvan naselja, uz samo prekrizje brojnih putova koji su sa svih strana vodili iz područja sela, podignuta je negdje u XIII st. župna crkva »sancti Georglii de Spinis«.

Godine 1495. imao je župnik te crkve, Zenthgerhg plebani, u svome posjedu 11 dimova, a u 1598. godini spominje se u dokumentu C.d.C.C. šest kmetskih obitelji župne crkve sv. Đurđa. Jedna od tih obitelji imala je prezime Duhović.

Arhiđakon Benko Vinković vizitirao je god. 1625. i župnu crkvu sv. Đurđa. Prilikom svoje kanoničke vizite zapisao je da je pregledao župnu crkvu »sancti Georgii de Spinis seu de Pvczci vulgo Zwethi Gyragh iz Popowecz ili Zternia« (sv. Juraj u Trnju ili Popovcima, narodski sv. Đurd iz Popovec ili iz Trnja). Iz ovog se vidi bjelodano da je župna crkva sv. Đurđa bila u rudini Trnje, u naselju Popovcima ili Popovcu. Selu Sv. Đurđu je dakle prvobitni naziv Popovec ili Popovci. (I danas mještani Sv. Đurđa zovu Popovec onaj dio svoga sela koji počinje od Obrankova s juga i prostire se do župne crkve na sjeveru.) Vrlo je vjerojatno da su naselje Popovec osnovali, između XV i XVII st. kmetovi đurđanskog župnika, vulgo popa, zbog čega su dobili nadimak »popovci«.

Selo Popovec nakon bilješke arhiđakona Benka Vinkovića ne spominje se više u povijesnim izvornim dokumentima. Nije soomenut ni u sistematskom popisu sela god. 1659.

Arhiđakon Andrija Vinković navodi te godine među selima đurđanske župe i naselje Hemusevecz alter – Hemuševac drugi, s 13 kmetskih obitelji. Obitelji Đureka Duhovića i Mateka Duhovića bile su među njima. Prisetimo li se da je god. 1598. među kmetovima đurđanskog župnika jedna obitelj imala prezime Duhović, postaje očito da je Hemuševac drugi jedno od naziva za Sv. Đurd. Došljaci Međimurci iz Hemuševca naselili su se i u Popovcu i nametnuli mu novo ime. Godine 1682. selo oko crkve sv. Đurđa ima naziv Sv. Đurd ili Himusevec (S. Georgius aliter Himusevcz). U popisu dobara ludbreškog vlastelinstva iz 1750. godine selo Sv. Đurd (S. Georgius) nazvano je Szent György, ili pohrvačeno Sveti Đurd.

Toponim Sveti Đurd je prema tome najmlađi toponim u čitavom ludbreškom kraju.

U dokumentu C.d.C.C. iz 1598. navedeni su kao kmetovi đurđanskog župnika: Grgur Ružić, Ivan Dragančić, Grgur Dugović (u istom dokumentu spomenut i kao Grgur Duhović), Đuro Perljog, Andrija Skrben i Elizabeta Tkalčica. Možda su ti davni žitelji Sv. Đurđa i njegovi utemeljitelji? Prezime Tkalec u sadašnjem Sv. Đurđu podsjeća živo i najizravnije na udovu nekog Tkalca, na popovsku kmeticu Elizabetu Tkalčicu iz 1598. godine. Ostala navedena prezimena ne spominju se u našim danima u tome selu.

Toponim S. Georgius (1682), Szent György (1750) i Sveti Đurd religioznog su podrijetla. Glavni svetac (patron) mjesne crkve, koga B. Vinković naziva narodskim imenom Zwethi Guragh (sv. Đurađ), nalazi se u korijenju navedenih toponima.

Nagh Karłowcz i Kys Karłowcz, spomenuti u 1598. godini, postadoše poslije pola stoljeća jedno selo, upisano kao Karłowecz u popisu Andrije Vinkovića. Tada je Karlovec po broju kuća bio u đurđanskoj župi na trećem mjestu. U selu od davnine postoji kapela sv. Roka. Stoga je pouzdano da Karlovec nije toponim religioznog podrijetla. Po kojem je Karlu nazvano to selo, nisam uspio utvrditi, koristeći se pri tom »Diplomatičkim zbornikom«, pa ostaje samo kao pretpostavka da je to selo dobilo ime po kralju Karlu Robertu, čiji je privrženik bio i tamošnji vlastelin Nikola Ludbreški u početku XIV stoljeća. Bilo kako bilo, toponim Karlovec dolazi od imena Karlo, te je prema tome patronimičkog karaktera.

Komarnica je izuzetan toponim ne samo u đurđanskoj župi nego i u ludbreškoj Podravini. U tom se toponimu očitije nego u bilo kojem drugom iz toga kraja odražuje povijesna zbilja XIII st. – plemenska župa Komarnica – o čemu već bijaše riječ.

Mađarski historik Dezső Csánki smatra kao moguće da je župna crkva »beatissimi regis Ladislai, predicta aid est de Camarcha« iz god. 1334. bila u Komarnici, nedaleko od Ludbrega. Crkveni povjesničar dr Josip Buturac označio je tu srednjovjekovnu župnu crkvu u ludbreškoj Komarnici na svojoj »Karti Zagrebačke nadbiskupije« iz god. 1938. Franjo Brdarić ne prihvaća takvu ubicaciju, jer smatra da je ta župna crkva »sagrađena u komarničkom staroslavnom gradu Komarnici (Camarchi)«. S mišljenjem F. Brdarića suglasio se naknadno – 1944. – i dr. J. Buturac, što drugim riječima znači da u selu Komarnici nije bila župna crkva »bl. kralja Ladislava«.

Nedaleko od Komarnice nalazi se selo Luka (narodski Loka) koje se u povijesnim izvorima spominje prvi put 1659. godine. Geograf dr P. Kurtek smatra da nas ime tog sela »podsjeća na određeni biljni pokrov«, kao što nas npr. na biljni pokrov podsjeća i toponim Hraстовsko. U prilog toj tvrdnji govori činjenica da riječ »luka« može biti i livada pored vode (Broz – Iveković).

Uz prometnicu Ludbreg – Sv. Đurd – Hrženica, na lijevoj obali riječice Plitvice, nastalo je u XV st. selo Obrankovec. Spominje se prvi put u povijesnim izvorima 1495. godine kao Obrankowcz. U XVI st. (1598. godine) ima naziv Obrankowcy. S tim toponimom u obliku Obrankowc susrećemo se god. 1659. u popisu arhidakona A. Vinkovića. Uskoro, god. 1682. vraćeno je selu njegovo ime iz XVII stoljeća.

Sadašnji Obrankovec (narodski Branjkovec) ostaje u pogledu podrijetla do daljnjega neistražen, jer traženje korijena imena tog sela jedino u riječi »obrana« – obrana od poplava riječice Plitvice ili obrana od neprijatelja – odvelo bi nas lako u onomastičko pojednostavljanje. Međutim, ni taj pojednostavljeni pristup rješenu problema ne isključuje potpuno i tu naizgled praprostu varijantu u traganju za razrješenjem branjkovačke toponomastičke enigme. Toponim Obrankovec nije onomastički obradio ni geograf Pavao Kurtek (P. K. Gornja hrvatska Podravina, str. 84 i 85).

I naselje Priles ima pravadnu prošlost. Pod imenom Perlec (Prlec) navedeno je među Thuroczyjevim imanjima 1495. godine (O.D.-g.). U popisu »Dica regni« god. 1598. spominje se kao Prelez (Preles). Prelez (Preles) je upisani oblik imena tog sela u kanoničkim vizitacijama A. Vinkovića 1659. godine. Od god. 1682. do danas je Priles.

Najvjerojatnije je da je toponim Priles nastao u svezi s određenim biljnim pokrovom – obližnjim šumama uz Plitvicu – jer je riječ »les« davni naziv za šumu. Osim toga valja pripomenuti da stari ljudi toga kraja – u Hrženici na primjer – mladu šumu, tzv. šlag, i danas nazivaju mladoles, odnosno madoles u skraćenom obliku.

Zbog vrlo plitkog korita Plitvice kod Prilesa, stoljećima se (pa i u naše vrijeme) prelazilo kolima preko Plitvice. Taj prelaz – koji nas podsjeća na Prelez iz god. 1598. – bio je prečac na putu u Priles. Za ovakvo toponomastičko objašnjenje vrijedi sve ono, što je kazano uz toponim Obrankovec i njegovo podrijetlo.

Sudeći po iskopinama kod Poljanca – na četvrtom kilometru od Ludbrega prema Varaždinu – na toj lokaciji bilo je naselje i za vrijeme rimske vladavine u tim krajevima. Srednjovjekovni Poljanec (kao Polyancz upisan god. 1495. u O.D.-g.) nalazio se upravo na sastavu Thjuroczyjevog vlastelinstva s posjedom križovljanskih ivanovaca, križara.

Tim krajem, a najvjerojatnije i kroz Poljanec, prošla je 1532. Sulejmanova vojska, a Ulam-beg pustošio je tamošnja naselja god. 1552. pa stoga nije neobično da su Polyanczy 1598. godine imali samo jedno domaćinstvo, kojim je Mihalj Meštrović bio glavar.

Naziv Poljanci (narodski Polanci) promijenjen je u Polanec 1750. godine, sada je Poljanec. Srednjovjekovni Polyanec bio je s tri strane okružen prostranim feudalnim žitorodnim poljima, po kojima je naselje i dobilo takav naziv.

Sesveta nas živo podsjećaju na Sve svete – dijalektalno Se svete – patrona tamošnje kapele. Dan mrtvih – Sve svete – kajkavci nazivaju Sesvete. Toponim Zezwethe (Sesvete) spominju se prvi put 1598. u C.d.C.C.

Selo Ztrwgha (Struga) na popisu je ludbreških naselja 1495. godine, a nastalo je uz oveći dravski rukav. Po tumačenju V. Mažuranića, riječ struga (fluminis rivus) dolazi od »struja rieke uz glavno korito, maticu«. Toponim Struga prema tome sadržava u sebi upravo takvu karakteristiku prostora.

U tu ludbreško-đurdansku Strugu (Ztrwghu) pogrešno su ubicirali srednjovjekovnu župnu crkvu »beatae Virginis de Ztrwgha« iz 1334. godine ovi povjesničari: D. Csánki 1893.), J. Bösendorfer (god. 1910.) i dr Josip Buturac (1938.) Oni su, naime, shvatili atribut »de Ztrwgha« kao naziv naselja. Njihovu pogrešku ispravio je Franjo Brdarić (1934.) dokazavši da je Struga (Ztrwgha) naziv velikog podravsko-virovskog posjeda, spomenutog u listinama iz 1353. godine, i da je crkva »beate Virginis de Ztrwgha« bila na lokaciji Hlebina.

SREDNJOVJEKOVNA ŽUPNA CRKVA U SLANJU

Župna crkva u Slanju spomenuta je god 1334. kao »Ecclesia sancti crucis de Zlauina« (de Slavina). Na popisu župnika iz 1501. godine nije naveden župnik u Slanju, što znači da župna crkva u tom selu nije više postojala na prijelazu XV u XVI stoljeće. Franjo Brodarić navodi o propasti te župe: »Rasulom slanjske župe u civilnom smislu nestalo je i župe u crkvenom smislu, jer je potonja bila usko povezana s prvom. Drugog razloga za to i nemamo.«

Župa sv. Križa u Slanju nestala je prije četiri sto i više godine, a sjećanje na nju živi i danas u ludbreškom kraju. Tamošnji narod i sada govori za žitelje Slanja da su to »ljudi iz slavenske fare«. Stanovnici Slanja kažu za sebe da su Slavenci, a tako ih naziva narod bliže i daljnje okolice. (Njihova srednjovjekovna župa nije »slanjska« – kako je naziva F. Brdarić – nego slavenska. Isto tako žitelji Slanja nisu ni »Slanjci«, ni »Slanjčani«, ili »Slanjci« već Slavenci.) Korijen tih jezičnih odstupanja od pravila nalazi se možda u riječi Slaven.

Na geografskom prostoru koji omeđuje crta povučena od Slanja preko Martijanca – Ludbrega – Starog Graca – Stražbenice do rječice Bednje postoje tragovi starih slavenskih naselja i njihovih plemenskih župa. U »Diplomatičkom zborniku« 1253. godine nalazi se sasvim jasan trag župnog plemstva u selu Slanju, odnosno Slajnu (Zlaynu), u imenu župana Močka, sina Vukoše (Wlkose). – (O tome već bijaše riječ.) Govoreći o prošlosti Slanja i F. Brdarić napominje da je, po sudu nekih Slanje bilo sijelo plemenske župe.

U toponimu Slanje – u njegovu prvom slogu – nazivem pravadne slavenske pretke Slanja. To se osjeća u brojnim toponimima koji se odnose na selo Slanje. Oblici toponima mijenjali su se kroz pola milenija, ali njihov korijen, kao odraz davnih slavenskih naseljenika, sačuvan u prvom njihovom slogu, ostao je nepromijenjen.

Pod nazivom Zlowna (Slovna) spominje se Slanje prvi put 1248. godine. Poslije pet godina – 1253. – ima naziv Zlayna (Slajna). Potom slijede oblici: Zlauina (Slavina) god. 1334, Zlayno (Slajno) 1495, Zlanya (Slanja) 1507, Zlayno (Slajno) 1598, Zlanno (Slano) 1600, Zlania (Slanja) 1671, Szlanio (Slanjo) 1680 i Szlanye (Slanje) 1771. godine. Selo Slanje otada do danas nije promijenilo svoj naziv.

U toponimu Slavina iz 1334. godine najviše se osjeća narodski etnik Slavenci i njihova pripadnost slavenskoj fari. Na stare Slovene (Slavene) podsjeća nas toponim Slovna iz godine 1248. i to posebno svojim prvim slo-

gom »slov«. Jedini toponim koji svojim oblikom odudara od ostalih jedanaest navedenih jeste toponim Slano (Zlanno) iz 1600. godine. Taj bi toponim išao donekle u prilog mišljenju nekih da je selo Slanje dobilo svoje ime po slanom izvoru tik uz selo. Takav izvor u blizini sela, uistinu postoji, no neznatan stupanj njegove slanosti – njegova saliniteta – nedovoljan je razlog da po tome selo dobije svoje ime. Svi ostali toponimi imaju početni slog »sla« (ili »slaj«) i time nas podsjećaju na slavensko pleme koje je obitavalo u kraju u kome se nalazi sadašnje Slanje.

SREDNJOVJEKOVNA ŽUPNA CRKVA U KRIŽOVLJANU

Na 5. kilometru od Ludbrega prema Varaždinu, ne daleko od Poljanca, nalazi se Križovljan. Na lokaciji tog sela imali su, od XIII do XVI st. svoj posjed i samostan ivanovci ili križari. Po njima je to naselje dobilo svoje ime. Toponim Križovljan je dakle toponim religioznog podrijetla.

Župna crkva »ecclesia beate virginis cruciferorum« iz god. 1334. podignuta je na tom podravskom križarskom imanju. U povijesnim izvorima toponim Crisowlan (Križovljan) spominje se prvi put 1495. godine. Na popisu župnika arhiđakonata Komarnice iz god. 1501. naveden je i župnik »in Crisowlan«. Godine 1520. u »Popisu poreza« (C.d.C.C.) uvršten je među porezne obveznike i križovljanski župnik. Nakon toga, u dokumentu C.d.C.C., više nema spomena o župnicima iz Križovljana.

U Kanonskim vizitacijama Komarnice iz 1650. godine postoji bilješka »Petrus Margartich, parochus s. Crucis in Crisowlan« (Križovljan), koja ukazuje da je križovljanska župna crkva postojala u to vrijeme i da je, u tu crkvu uključeno i Slanje, u kojem je župna crkva sv. Križa (s. Crucis) propala negdje u XV stoljeću.

Suvremeni i službeni naziv sela Križovljan istovjetan je s onim iz XV st, a narodski naziv Križovlan identičan s imenom Crisowlan (Križovljan) iz 1501. godine.

TOPONOMASTIČKA OBRADA MARTIJANSKE ŽUPE

Martijanska župna crkva (»Ecclesia sancti Martini«) iz god. 1334. spominje se ponovno 1501. godine kao župna crkva »in Marthynyancz«. U toj crkvi umro je 27. rujna 1527. slavonski ban Krsto Frankopan Brinjski od smrtonosnih rana zadobivenih u borbi s pristašama Habsburgovaca pod starim gradom Varaždinom. U Martijancu je dakle umro »tutor i protektor Kraljevstva Slavnskoga Krsto Frankopan, feudalac koji je s Habsburgovcima razgovarao po paritetu, koji je sazvao u Koprivnicu poslije Mohača Sabor na kome je hrvatski feudalni suverenitet posljednji put disao pod oklopima velikaša i plemića po liniji svog državnopravnog samoodređenja, zbog kojega se kod nas kasnije prolila masa tinte«. (M. Krleža, Pismo iz Koprivnice, 1925). Vojska Ulam-bega, god. 1552. napala je Martijanec i oskvrnula crkvu sv. Martina. Bilješka o ponovnoj konsekraciji govori rječito o tom zbivanju: »(...) de cuius consecratione, post vastationem patriae nostrae per Ulambegium (...)« ((...) posvećivanje poslije Ulam-begova pustošenja naše domovine) – Kanonske vizitacije Komarnice iz 1659. godine). Prednja bilješka ukazuje i na ratna razaranja u tom kraju sred XVI stoljeća.

Arhiđakon Benko Vinković obišavši i tu župnu crkvu zapisao je u svoj kanonički izvještaj da je vizitirao crkvu »Sancti Martini de Martinianecz« (Martinijanec). U Vinkovićevu toponimu Martinianecz uočljiv je »s. Martini« kao osnova. Uzmemo li za temelj tog toponima domaću riječ »sv. Martin«, tada bi kroatiziran toponim glasio: (Martinanecz), odnosno: (Martianec), a ne Martijanec, kako se već podugo (a i danas) naziva to selo. Religioznog su podrijetla svi navedeni toponimi.

Osim Vinkovićeve Martinianca suvremeni toponim Martijanec pojavljuje se kroz dvjesto sedamdeset godina u nekoliko sličnih oblika: Marthyniacz (god 1501), Martiancz (1659), Martiancz (1671), Martianecz (1680–83. i 1771. u dokumentu »Tabela župa biskupije zagrebačke«).

U razdoblju od 1543. do 1680. godine toponim Madaraševac doživio je brojne promjene oblika od kojih su neke imale i bitni karakter.

Među oporezovanim imanjima istočnog dijela Varaždinske županije spominju se u C.d.C.C. (Conscriptio-nes dicarum Comitatum Varasdiensis – Popis poreza Varaždinske županije) godine 1543. uz ostala vlastelinstva Martijanec, Vrbanovec i Fortalicium sew Insula (Kaštel ili Otok). U to vrijeme vlasnici Otoka bile su plemićke obitelji Hassagy i Madaraz (Hasad i Madaras). Isključivi vlasnik Otoka u god. 1560. bio je Nikola Madaraz. Nikolin Otok opustošili su 1567. turski granicari (Walachosi – Valahosi).

Isključivi vlasnik Otoka bio je od 1566. do 1588. godine Đuro Madaraz. Za posjedovanja Ivana Madaraza (1596) Otok mijenja svoje ime u Otok Kochycze (Kočice), a dvije godine nakon toga Otoku se gubi svaki trag. Godine 1598. Kočice imaju deset kmetskih obitelji. U povijesnim izvorima Kočice Ivana Madaraza spominju se posljednji put 1600. godine.

(Usput valja pripomenuti da je mađarska plemićka obitelj Madaraz imala početkom XVII st. (1613) svoje posjede u okolici Vel. Bukovca, kao i to da legenda o »grofu Madarašu« još uvijek živi kod žitelja sadašnjeg Madaraševca. S obzirom da su plemići Madarasi bili mađarskog podrijetla na taj me antropnim podsjeća mađarska riječ »madár« tj. ptica.)

Toponim Kaštel, taj prvobitni naziv današnjeg Madaraševca iz god. 1543. javlja se preimenovan u Kaste-licshe (Kaštelišče) u popisu Andrije Vinkovića, arhiđakona komarničkog (1659), a kao Castelicche (Kaštelišče) u Kanonskim vizitacijama Različnim u godini 1671. (Nezabilježene godine u XVIII st. ima naziv Kaštelanec.)

U vizitacijama Komarnice (1680–83) Kaštelišče ima naziv Madarassevecz (Madarashevec). Takvo ime ima to selo i danas.

Godine 1771. u dokumentu »Tabella parochiarum dioecesis Zagreb.« naš toponim Madaraševac upisan je kao Madrossevecz, a na prvoj zemljovidnoj karti ludbreškog kraja od Josipa Antavera 1790. godine kao Madrassovecz. Josip Szemán, ordinarij geometram Zagrebačke biskupije u svojoj »Mappi dioecesis Zagrabiensis« nazvao je godine 1825. taj toponim Madaraszovecz (Madarasovec). Stariji ljudi toga sela i čitavog kraja upravo tako nazivaju selo Madaraševac.

Toponim Madaraševac je toponim izrazito patroničkog karaktera, jer potječe od prezimena Madaraz (Madaras). Narodski (i Szemánov) toponim Madarasevec onomastički je najbliži njegovu korijenu.

Na geodetskoj mapi kat. opć. Hrastovljan iz god. 1860. na području sela Madaraševca i nedaleko od njega nalazi se rudina Pusti zidi. Taj bi se lokalitet na toj ravnicu – od Plitvice do Drave – javljao reljefno potpuno neobično kad se ne bi znalo da je negdje na tom području bio u XVI št. utvrđeni dvor Nikole i Đure Madarasa, odnosno njihov Fortalicium (kaštel ili zamak).

Vrijeme je uništilo zamak braće Madaras, opustjeli su zidovi i bedemi, a sjećanje na to plemićko zdanje živi stoljećima u rudini Pusti zidi. Na toj lokaciji valjalo bi tražiti srednjovjekovne lokalitete: Kaštel, Otok, Kočice, Kaštelišće, Kaštelanovec i Madaraševac.

Južno od Madaraševca je rudina Poredie ili Staro selo, što ukazuje da je na toj rudini vrlo vjerojatno bilo nekada staro selo Madaraševac.

Hrastovljani (Hrastovljani) iz 1659. godine, Hraztowliani (1671) i Hrasztovlian u god. 1771. po svom obliku su istovjetni toponimi. Naziv sela iz 1771. godine (Hrastovljan) i sadašnje je njegovo ime. U njegovu imenu odražuje se biljni pokrov – hrastove šume – okoliša na kome je u davni nastalo to selo.

Iz dokumenta »Status animarum (1780–1819)« martijanske župe saznaje se da je početkom XVIII st. tik uz Hrastovljan, prema Dravi, bio zaselak Stovrag. Iz istog izvora vidi se da se najstariji pripadnici martijanske župe spominju u Hrastovljanu. Na kuć.br. 1 naveden je kao glavar obitelji Adam Baranić, na kuć.br. 2 Mijo Šalomon i na kuć.br. 3 Martin Bedeković. Za tu trojicu izričito je u »Statusu« navedeno da stanuju u selu Stovrag (»in pagus Sztovrag«). Sasvim je sigurno da je naziv Stovrag prvobitno ime sadašnjeg Hrastovljana.

Toponim Stovrag je toponim patronimičkog karaktera. U martijanskoj župi, prema podacima iz Kanonskih vizitacija Komarnice, naveden je u 1747. i 1752. godini župljanin Andrija Stovrag (Andreas Sztovrag). – (S prezimenom Stovrag susrećemo se i u Virju god. 1659. U tome mjestu spominje se graničarski desetnik Jakob Stovrag i virovski graničari Ivanec i Matok Stovražić. Među nekretninama virovske župe navedena je i jedna ral zemlje »kaj je Stovrag sejal na Šehiča Štefa zemle, vratmi na poldne vu Šemovceh pri kostanju«. S obzirom na to da je prezime Stovrag prava rijetkost među hrvatskim prezimenima, predmnijevam da su Stovragi došli u Virje iz martijanskog Stovraga i sadašnjeg Hrastovljana, jer su u ono doba migraciona kretanja tekla od zapada prema istoku.

Ni toponim Čičkovina nije kroz trista godina doživio gotovo nikakvu promjenu. Kao Chichkovina spominje se prvi put god. 1659. potom u 1671. godini, ima naziv Cschikowyna, a od 1680. je opet Chichkovina.

Toponim Čičkovina živo nas podsjeća na biljku čičak (botanički: lappa), koja je vjerojatno u davno vrijeme bila naročito namnožena u okolišu tog sela. U toponimu Čičkovini osjeća se dakle određena flora, određeni biljni pokrov okoline nekadašnje čičkovine, čime je ujedno označen i karakter tog toponima i njegovo podrijetlo.

Negdje prije pola milenija nastalo je na krajnjem zapadu ludbreškog kraja, na desnoj obali rječice Plitvice, naselje Vrbanovec. Na pouzdani njegov trag nailazi se u C.d.C.V. U tom dokumentu spominje se god. 1543. imanje Vrbanovec. Među selima martijanske župe (u K.v.K.) naveden je Verbanovec (1659), Werbanowecz (1671) i Verbanovecz 1771. godine.

Podrijetlo toponima Vrbanovec moglo bi se tražiti u imenu Vrban (Urban) i u riječi »vrba«. Obje su varijante podjednako vjerojatne i podjednako diskutabilne.

Ime Vrban bilo je vrlo često u martijanskoj župi i na prijelazu minulih dvaju stoljeća. Tako je bilo i na ostalom kajkavskom govornom području. Sred XIV st. bio je vlasnik imanja Vrbanovca neki Ladislav sin Vrbanov. Tih dana imanje Vrbanovec i dobro Suhodol bijahu susjedni plemićki posjedi. Radi neke zemlje, 15. prosinca 1374, nagodili su se plemići de Zuhodol i Ladislav Vrbanov pred Markom litteratom. O tome postoji bilješka u »Diplomatičkom zborniku«: »(...) Petrus filius Johannis filii Egidii (...) et Petrus filii Laurencii de Zuhodol (...) quondam particulam terre penes possessionem Ladislai filii Vrbanus (...)«

Dvjesto godina nakon toga – 1598 – bio je vlasnik Vrbanovca neki Vrban Kupinzky.

Moglo bi se stoga činiti vjerojatno da je Vrbanovec dobio svoje ime po nekom Vrbanu, vrbanovečkom vlastelinu. U tom bi slučaju toponim Vrbanovec bio patronimičkog karaktera.

Postoji, međutim, isto takva vjerojatnost da je Vrbanovec dobio ime po vrbi. Selo je, naime, smješteno u nizinskom predjelu i u blizini rječice Plitvice, što stvara povoljne uvjete za razvitak hidrofilnog drveća pa i vrbe. Toponim Vrbanovec bio bi tada odraz flore okoline u kojoj je nastao u davni.

Suhodol je prvobitni naziv sadašnje Sudovčine u martijanskoj župi.

Među naseljima te župe navedeno je god. 1659. i selo Suhodol (Villa Szuhodol). U kanonskim vizitacijama Različnim god. 1671. upisano je u martijanskoj župi i selo Szuhodol. Godine 1680. u K.v.K. (Protocoll 90/II, p. 18. i 19) spominje se selo Suhodol (Villa Szuhodöll). Taj podatak potječe od goričkog arhidakona Matije Ledera. Zamjenjujući komarničkog arhidakona, M. Leder upisao je prilikom kanoničke vizite martijanske župe da selo Suhodol ima 17 domaćinstava (»In Villa Szuhodöll domus 17«).

Narednu kanoničku vizitu župa i crkvi u ludbreškom kraju u god. 1682. obavio je neki neimenovani zagrebački kanonik. Taj vizitator obavio je povjereni posao površno i neodgovorno. Radi primjera navodim da martijansku župu uopće nije vizitirao. Krenuvši iz Sv. Đurđa, izostavio je tu župu (iako je prošao kroz Martijanec) i zaustavio se u selu Svetoj Elizabeti, u sjedištu župe jalžabetske.

U Kanonskim vizitacijama Komarnice god. 1700 na popisu sela martijanske župe selo Suhodol nije spomenuto. Među martijanskim selima pojavila se Sudovčina, koja do tada nije bila navedena nigdje. Očito je da je Sudovčina novo ime za srednjovjekovno selo Suhodol. U K.v.K. (1762–1883) došlo je do nove promjene. Stari Suhodol postaje Sudovčina (Szuhodovchina). Hrvatski povjesničar Rudolf Horvat navodi da je god. 1787. »Suhodolčina u župi Martijanskoj imala 13 kuća«. U Horvatu u toponimu Suhodolčina sačuvao se potpuno srednjovjekovni toponim Suhodol. Iste godine – 1787 – u Kanonskim vizitacijama Komarnice dobilo je to selo vrlo neobičan naziv: Suhodčina (Szuhodchina), a 1771. godini u dokumentu »Tabella parochiarum (...)« naziva se Sudovčina (Szudovchina).

Martijansko selo Suhodol doživjelo je kroz 90 godina – od 1680. do 1771. godine pravu toponimičku metamorfozu: Suhodol – Sudovščina – Suhodovčina – Suhodolčina – Suhodčina – Sudovščina, kakvo ime ima i u sadašnje vrijeme. Do te toponimičke zbrke došlo je – po mome mnijenju – sasvim bezrazložno.

Taj toponimički apsurd počeo je 8. svibnja 1682. u selu Svetoj Elizabeti i sadašnjem Jalžabetu, kad je nesa-

vjesni i neznani zagrebački kanonik (kojeg sam već nešto prije spomenuo) preimenovao Svetu Elizabetu u Suhodol. (Smatram da sam ljudima mojeg zavičaja, stanovnicima sadašnje Sudovčine i čitatelju ovih redaka dužan to davno zbivanje objasniti barem kratko.) Anonimni vizitator došavši davnih proljetnih dana u selo Svetu Elizabetu upisao je 8. svibnja 1682. godine u Kantske vizitacije Komarnice stavak pod naslovom »Villa Szuhodol« – selo Suhodol. U toj bilješci naveo je novčane podatke mjesne župne crkve. Spomenuti su i crkvenjaci Matija Lepi i Pavao Pavonec. Pregledom glava-ra obitelji u Suhodolu, nedaleko od Martijanca, i u Sve-toj Elizabeti (Villa S. Elizabethae) god. 1695. pronašao sam u jalžabetskoj župi u selu Svetoj Elizabeti –među kućegospodarima antroponime Peter Lepi i Jure Pavu-nec. Drugim riječima, to znači da je zagrebački kanonik

neodgovorno preimenovao selo Svetu Elizabetu u selo Suhodol. Iz toga je proizašao još gori apsurd: umjesto da se taj toponimički falsifikat ispravi, promijenjeno je ime sela Suhodola u Sudovščinu.

Toponim Suhodol sadrži u sebi karakteristike tla na imanju Suhodol (u XVII st. posjed Suhodolščina), koje je bilo izvan dometa čestih poplava rječice Plitvice.

Toponim Sudovčinu nisam uspio onomastički objas-niti. Taj nas toponim ne podsjeća niti na neki biljni po-krov, niti sadrži u sebi karakteristiku prostora, nije reli-gioznog podrijetla, ni patronimičkog karaktera. Sve to ukazuje još jednom na to da je toponim Sudovčina bez-razložna i nelogična konstrukcija nekog pojedinca, a ne djelo naroda kao što su svi ostali toponimi ludbreškog kraja.

IZVORI:

1. Prema podacima iz dokumenta »Obitelj Drašković – genealogija« (1495 – 1643) ludebreškom vlastelinstvu Andrije Thurcoza pripadao je »oppido Lydbregch ac possessionibus Apathia, Carduowcz, Chernoglawczy, Gregorjancz, Haraszty, Iwanowicz, Kulletincz, Malczekoy, Obronkowcz, Pangrochowcz, Perlecz, Poljancz, Thorchecz, Veliki Zekoy, Zlivozc, Ztrwgha, Ztygh in Cottu Crisiensis«.
Frodnoharovu vlastelinstvu »de Bedna seu Benna« pripadala su godine 1553. ova imanja: Bedna seu Benna, Bukavicz, Dobavycz, Gradycz, Hlebowcz, Kapolna, Kelanowcz (na drugom mjestu u istom dokumentu taj toponim naveden je kao Kilanowczy), Ozthrochan (poslije Oztrošan), Petrocha, Remethyncza, Szenthpeter i Benna Zenthpether, Tharchich i Torchycz (god. 1555. Torchecz), Zagodyn (god. 1555. Zegovyna, god. 1643. Zegovina aliter Zegodyn) i Nagh Bukowcz.
2. Jedanaest godina poslije Sulejanova napuštanja Rasinje u dokumentu »Conscriptiones dicarum« spominju se u ludebreško-kalničkom kraju samo fortaliciu Rasinja L. Pekryja, fortaliciu s. Cosme F. Bochkaya i Kothnyak G. Polychanyja (god. 1543).
Godine 1554. navedena su naselja: Rasinja, Czuzmyncz, Gorycza, Jemryhowcz, Attak, Bednya, Capolna, Kothnyak i Zablathye.
Godine 1570. na popisu su opet Rasinja, Kuzminec, Gorica, Kutnjak, Imbriovec, Otok, Bednja, Kapela, te Dwbowycza i Poganeccz.
Godine 1573. spominju se Rasinja, Kotnjak, Imbriovec, Otok, Bednja, Kapela i Dubovica.
Naredne, 1574. godine, popis obuhvaća Rasinju, Kuzminec, Coledyncz, Kotnjak, Goricu, Imbriovec, Otok, Bednju, Kapelu i Dubovicu. Te godine ponovo su opustošena (»per Walachos deserti noviter«) sela Rasinja, Kotnjak, Koledinec i Kapela.
Godine 1576. spallili su Turci Koledinec, Kuzminec, Rasinju, Goricu i Jelekowcz (Delekovec) – (Combustus per Turcas«). Otok, Cerovica i krajska koprivnička dobra bila su poharana, opljačkana od Turaka (»per Turcas devastaty«). Ludbreg, Bednju, Kapelu i Dubovicu opustošili su turski krajišnici (»desertaty per Walachos«). Bednja, Koledinec, Kuzminec, Gorica i Otok bijahu te godine napadnuti u dva navrata.
U god. 1578. opustošeni su Ludbreg i Poganeccz od turskih krajišnika (»per Walachos desertatus«). Turci su iste godine opustošili Koledinec, Kuzminec i Poganeccz (»desertaty per Turcas«).
Naredne, 1579. godine opustošili su Turci Koledinec i Kuzminec (»per Turcas desertati«), a njihovi krajišnici Walachosi opustošili Poganeccz drugi put. Time je završio »ludbreško-turski« trinaestogodišnji rat.
Posebno je značajan dokument, »Conscriptiones dicarum« iz 1598. godine. U njemu se navode dosad nespomenuta naselja: Zlajno (Slanje), Crysowlyan (Križovljan), Rosenyca (Hrzenica), Nagh Karlowcz (Veliki Karlovec), Kys Karlowcz (Mali Karlovec), Zelniky (Selnik), Prelez (Priles), Obrankowczy (Obrankovec), Janussewcz (Januševac), Zewzethe (Sesvete), Nagh Bukowcz (Veliki Bukovec), Alsó Bukowcz (Mali Bukovec), Kys Bukowcz (Mali Bukovec), Nagh Attak (Veliki Otok), Obresko, Zelnycza (Selnica), Antholowcz i Zenth Pether, nova villa hattenus non dicata (Sv. Peter, novo, još neoporezovano selo).
3. Arhidakon Benko Vinković vizitirao je dana 20. siječnja 1625. godine filijalnu crkvu »sanctae Helenae in Oppatowcz« ili de Oppatowcz, župnu crkvu (ecclesia parochialis) »sancti Nicolai Submontys« ili »Submontibus«, bivšu župnu crkvu »sancti Ivannis de Hergorchia« ili »de Hergorczia«, župnu crkvu »sancti Crucis de Raszina« župnu crkvu »sancti Wollphgangi vulgo Zwethi Bollph« supra Raszina, crkvu »sancti Martini de Poganeccz« m filijalnu bivšu župnu crkvu »sanctae Margarethe de Sabaria vulgo Szoboticza« i župnu crkvu »sancti Ivann Evangelista de Czerowicza se u Czerna – Iwanczisi«.
4. Odlomak Zaključka Hrvatskog sabora u Varaždinu od 27. svibnja 1631. godine glasi:
»(...) Neki je, naime, arhimandrit, okružen velikom gomilom Vlaha, nasilno za sebe zaposjedao najprije stanovite posjede neke gospode velikaša i plemića, poimence pak posjede presvijetle obitelji Erdödy: Čukovec, Černovac, Lukovac, Velika Reka, Tivanovci, u okolici tvrde Rasinja; isto tako posjede blagorodne i uzvišene gospode Suzane Ratkay, udovice uzoritog i uzvišenog pok. gospodina Benedikta Thyroczyja, inače bana: Globočec, Ivanec, Duga Réka, Černoglavec, u okolici tvrde Ludbreg; zatim posjed Franje Sigismunda Zekelyja Sveti Peter, u okolici kurije Bukovec; isto tako posjede odličnih Franje i Ivana Keczera: Cvetkovdol i Mali Tivanovci; osim toga posjede baštinka pokojnog Ivana Budora: Bolfang, Veverinec i Martinčić (...).«
5. »Privilegijani položaj Srba imao je privlačnu snagu za njihove susjede te se nekoliko hrvatskih sela odmetnuše od svojih dotadašnjih gospodara i počeha da žive po odredbama srpskih privilegija. Ovih rentitentihih sela bilo je deset i to: Čukovec, Volflang, Vrančani, Gornji i Donji Ivanec, Globočac, Cvetkov Dol, Lukovac, Digačevo, Nikšino Selo i Uporuček«.
6. Ivanjska župa: Ivanci, Botinoc, Črnkovec (poslije Cenkovec), Gorica Mikulčić (god. 1680. nazvana Gerecivjvo Goričko, a god. 1787.

samo Goričko, Kunovci, Novo selo (to se naselje od 1680. više nigdje ne spominje) i Pustakoc.

- Imbriovečka župa: Jemribrivec (Imbriovec), Jelekovci (Delekovec), Mali Otok, Veliki Otok i Zablajte.
Kuzminska župa: Kuzminci, Antolovci, Grbaševci, Gorica, Kole-dinci, Kutnjak, oppidum Rasinja, Sobotica i Jevvodinci.
Bukovečka župa: Veliki Bukovec, Mali Bukovec, Dobovica, Kapela, Novo Selo, Petrovo selo (god. 1501. Szenth Peter, god. 1663. Petrovec, god. 1680. Petrovčina i Szent Peter, a 1787. Sveti Peter), Selnica i Županci. Sela Martinčić i Lunkevce koja od davnine pripadaju toj župi nalaze se na popisu tek 1787. godine.
Ludbreška župa: Apatija (god. 1680), Sigetec i Slokovci (1659), a Globočec se spominje 1680. godine kad i Apatija.
7. U dokumentu »Conscriptiones bonorum (...)« god. 1731. nalaze se uz ostala popisana i ova srpska kalnička sela: Belanovo selo seu Zkuliber, Lykovec (Lukovec), Torčec, Črnovec aliter Braina-inie, Mixevo selo aliter Perkus, pagus parvus Ivanec i Segovina. Sve navedena sela pripadala su rasijskom dobru.
 8. Uz ostala ludbreška vlastelinstva u dokumentu »Conscriptio universalis inlyti Dominy Ludbreg anno 1750« nalazi se i popis vlaških sela (Pagi Valachici). Tu su nabrojena ostala srpska sela ludbreško-kalničkog kraja, i to: Bolfan, Čukovec, Ivanec, Réka i Črnoglavec s kojima smo se susretali u prethodnim izvorima.

Kratice izvora:

1. Conscriptiones bonorum ante regulationem Comitatum Crisiensis (1543 – 1750), fasc. 1. et 2, C.b.C.C. (Izvor br. 7)
2. Conscriptiones dicarum Comitatum Crisiensis annorum 1495 – 1601. C.d.C.C. (Izvor br. 2)
3. Conscriptio universalis inlyti Dominy Ludbreg anno 1750. C.u.D.L. (Izvor br. 8)
4. Kanonske vizitacije Komarnice, a. 1659, 1671. i 1680. K.v.K. 1659. (Izvor br. 6)
5. Kanonske vizitacije Različne, a. 1625. K.v.R. (Izvor br. 3)
6. Obitelj Drašković – genealogija (1495 – 1643) O.D.–g. (Izvor br. 1)
7. Popis župa goričkog arhidakona Ivana godine 1334. P. 1334.
8. Registrum plebanorum (...) godine 1501. R. 1501.
9. Zaključci Hrvatskog sabora, sv. 1. (1631 – 1693) Z.H.S. 1631. (Izvor br. 4)

IZVORI I LITERATURA

1. Arhiv Hrvatske – Acta Collegii Societatis A. 1636. Jesu Zagrebis.
2. Josip Bösendorfer, Critice iz slavenske povijesti, Osijek, 1910.
3. Franjo Brdaric, Archidakonat komarnički (1334 – 1934) *Katolički list*, 1934. br. 39–48.
4. Josip Buturac, Popis župa zagrebačke biskupije od god. 1334. Posebni otiask iz *Zbornika zagrebačke biskupije 1034–1944*, 1944.
5. Codex diplomaticus, sv. 4. i 5.
6. Arhiv Hrvatske – Conscriptio universalis inlyti Dominy Ludbreg anno 1750.
7. Arhiv Hrvatske – Conscriptiones bonorum ante regulationem Comitatum Crisiensis (1643–1750), fasc. 1, No 12
8. Arhiv Hrvatske – Conscriptiones dicarum Comitatum Crisiensis Varasdiensis et Zagrebiensis annorum 1543–1601.
9. Dezső Csánki, Kőrösmege a XV-ik században, Budapest, 1893.
10. Juraj Čuk, Podravina od Bednje do Voćinke do pol. XIV stoljeća. *Vjesnik arhiva*, sv. 18, Zagreb, 1916.
11. Rad. M. Grujić, Pakračka eparhija. *Spomenica*, Novi Sad, 1930.
12. Aleksa Ivić, Migracije Srba u Slavoniju, Subotica, 1926.
13. Antun Kancijan, Ludbreška Podravina na rukopisnoj karti Josipa Antavera – Strigovljana iz 1970. godine. *Geografski glasnik*, Zagreb, 1973.
14. Arhiv zagrebačkog kaptola – Kanonske vizitacije archidakonata Komarnice, br. prot. 89/I, 1659–1665, br. prot. 90/II, 1680–1683.
15. Arhiv zagrebačkog kaptola – Kanonske vizitacije Različne, prot. br. 1/I, 1625, prot. br. 4/IV, 1671.
16. Dušan Kašić, Srbi i pravoslavlje u Slavoniji i Sjevernoj Hrvatskoj, Zagreb, 1967.
17. Pavao Kurtek, Gornja Hrvatska Podravina, Zagreb 1966.
18. Radovan Lopašić, Spomenici hrvatske krajine, Zagreb, 1885. knj. 2.
19. Arhiv mapa Geodet. uprave SRH – Mapa der Gemeinde Bolfan, Duga Réka, Ludbreg, Poganeccz, Sct. Georgen, Selnik, Sesvete, Sigetec und Slokovce (1859–1860)
20. Antun Nemčić, Putoisnitce, Zagreb, 1965.
21. Arhiv Hrvatske – Obitelj Drašković – genealogija (1495–1643)
22. Arhiv mapa – Original Parzellen Protocoll der Gemeinde Bolfan, Duga Réka, Ludbreg, Sct. Georgen, Poganeccz, Selnik, Sesvete, Sigetec und Slokovce (1859–1860)
23. Franjo Rački, Popis župa zagrebačke biskupije 1334. i 1501. godine. *Starine*, knj. 4, Zagreb, 1872.
24. Josephus Szemán, Mappa dioecesis Zagrebiensis, (S. I.), 1825.
25. Đuro Szabo, Spomenici kotara Ivanec, *Vjesnik hrvatskoga arheološkoga društva*, 1915–1919.
26. Marija Winter, Ludbreški grad i njegovi gospodari, Podravski zbornik '80, Koprivnica, 1980.
27. Zaključci Hrvatskog sabora, sv. 1/1631–1693.